

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.334.78(477):331.107.5

А. О. Ходжаєн,

д. е. н., професор, заступник директора з організаційно-наукової роботи Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

ІНСТИТУЦІЙНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

A. O. Khodzhaian,

Doctor of Economics, Professor, Deputy Director of Organizational and Scientific Work of the Research Institute of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

INSTITUTIONAL PLANNING OF CORPORATE STRUCTURE DEVELOPMENT ON THE BASIS OF PARTNERSHIP

В статті обґрунтовано роль корпоративного сектору у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки та визначено особливості моделювання міжфірмових відносин між корпоративними структурами. Доведено необхідність та визначено основні завдання інституційного планування розвитку корпоративних структур на засадах партнерства.

The paper substantiates a role of corporate sector in providing national economy competitiveness. The study identifies key features of modeling of intercompany relations among corporate structures. Main tasks of institutional planning of partnership development in corporate sector are determined.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки, корпоративні структури, партнерство, інституційне планування.

Key words: competitiveness of national economy, corporate structures, institutional planning.

Постановка проблеми. Поглиблення процесу глобалізації та загострення конкурентної боротьби в останні десятиріччя обґрунтовує підвищення уваги до конкурентоспроможності національної економіки і визначення необхідних умов для її забезпечення. Аналізуючи сучасну стратегію розвитку економіки України в контексті глобалізаційних процесів, важливо взяти до уваги основні напрямки інтеграції країни до глобального світогосподарського середовища і пріоритети внутрішньої реорганізації структури економіки та економічних інститутів відповідно до вимог постіндустріалізації та глобалізації світогосподарського середовища. Разом з тим, інтеграція вітчизняної економіки у світовий економічний простір має передувати етапу якісного і кількісного вдосконалення національної економічної системи на основі підвищення ефективності використання наявних ресурсів, інвестицій, технологій, якісних структурних зрушень в економіці, формування конкурентного середовища і конкурентоспроможності національних виробників на внутрішніх ринках. Серед напрямів вдосконалення національної економічної системи особливої актуальності набувають схильність господарюючих суб'єктів до співпраці та постійний пошук найбільш ефективних партнерських відносин між суб'єктами ринку, що дозволять їм досягти, зберегти і посилити свої конкурентні переваги.

Формування цілей статті. Відтак метою статті є визначення необхідності та основних завдань інституційного планування розвитку корпоративних структур на засадах партнерства, які спроможні активізувати впровадження партнерських формувань у діяльність корпоративного сектору, та створити умови для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі розвитку національної економіки, корпоративні структури є найбільш розповсюдженою формою організації великого підприємництва. Так, сучасна структура функціонування господарюючих суб'єктів характеризується превалюванням корпоративних структур (в середньому 36 %) в загальній кількості підприємств, і з окресленою тенденцією до їх збільшення. Внесок у зростання ВВП України корпоративного сектору, згідно з даними Європейського банку реконструкції і розвитку, у 2011 р. склав близько 62 %, що підтверджує його суттєвий вплив на розвиток національної економіки [5, с. 186].

Водночас корпоративний сектор потребує глобальної інтеграції у світогосподарський простір, що передбачає участь його суб'єктів у партнерських системах з порівняно однаковими стартовими умовами та рівнем розвитку, які дозволяють: наростити потенціал виробництва за рахунок взаємної торгівлі між різними учасниками взаємодій, що інтегруються; розбудови регіональної інфраструктури; формування сприятливого інвестиційного середовища; розширення смості ринків товарів, капіталів, праці; преференційного доступу до ринків в рамках партнерських утворень; сформувати систему ефективного захисту національних виробників на зовнішніх ринках; адаптувати норми корпоративного управління до прийнятних для партнерів стандартів; накопичити спеціальні знання і досвід роботи в сфері регулювання ЗЕД; підвищити власний статус в системі міжнародних рейтингових оцінок і довіру з боку іноземних інвесторів та кредиторів.

Варто зазначити, що протягом тривалого часу інституційним вираженням партнерських відносин були саме корпорації, які є основним суб'єктом ринку та покликани стаги джерелом інституційних перетворень в економіці. Основні форми, в яких можуть функціонувати корпоративні структури, окрім корпорацій, є концерни, холдинги та фінансово-промислові групи. При цьому виділяють такі ознаки інтегрованих корпоративних структур, як наявність широкого спектру різноманітних видів діяльності; переплетіння економічних інтересів різних корпоративних структур; організаційне виділення спеціалізованої функції корпоративного управління; гнучкість та мінливість складу корпоративних структур, а також ступеня, глибини та характеру зв'язків між окремими учасниками об'єднання; орієнтація учасників інтеграційної взаємодії на досягнення синергетичного ефекту; особлива складність корпоративного управління, що зумовлено необхідністю врахування, узгодження та реалізації часто суперечливих інтересів учасників корпоративної структури.

Аналізуючи вищезазначені характеристики, варто охарактеризувати корпоративний сектор як сукупність вертикальних і горизонтальних взаємозв'язків, а також взаємозв'язків окремих суб'єктів корпоративного сектору однієї або різних сфер економіки, які використовують його економічні ресурси, регіональну інфраструктуру і об'єднані в логістичні мережі. При цьому діяльність суб'єктів корпоративного сектору здійснюється під впливом економічних, соціальних, науковотехнічних, правових та екологічних чинників як внутрішнього так і зовнішнього середовища. З огляду на розвиток партнерських взаємозв'язків, варто виділити існування у корпоративному секторі таких його складових, як первинні елементи, зокрема, публічні і приватні акціонерні товариства, державні акціонерні компанії; інтеграційні формування, а саме асоціації, корпорації, концерни, холдинги, дочірні підприємства; неакціонерний корпоративний сектор – включає інші господарські формування та підприємства, котрі підпадають під визначення корпоративних підприємств відповідно до вітчизняного законодавства [2].

Варто зауважити на поширеній останнім часом у корпоративному секторі тенденції міжсекторального партнерства. Так, недостатні темпи економічного розвитку, стагнаційні та кризові явища в національній економіці, потребують трансформаційних змін міжгалузевих економічних відносин суб'єктів корпоративного сектору. Формування міжсекторальних партнерств породжує потребу раціонального вибору підприємств з різних секторів національної економіки зі спільними фінансовими інтересами із дотриманням відповідних пропорцій між ними, ефективного природногеографічного розміщення продуктивних сил тощо. Корпоративна форма організації підприємництва за умов зростання масштабів діяльності підприємств відкриває широкі можливості щодо більш складного моделювання міжфірмових відносин. Окрім цього широке запровадження партнерств у корпоративному секторі сприятиме концентрації капіталу.

Закономірним підґрунтям розвитку партнерств у корпоративному секторі є інтеграційні процеси, оскільки інтеграційний вектор розвитку ринкової економіки тісно пов'язаний з виникненням, функціонуванням та розвитком корпоративної форми господарювання і реалізується у певній послідовності об'єктивних процесів концентрації та централізації виробництва і капіталу. Разом з тим, в умовах інституційної недостатності, пов'язаної з ідентифікацією товару, породжується невизначеність і відкриваються можливості для опортуністичної поведінки.

Забезпечення конкурентоспроможності української економіки ставить гостру проблему її модернізації на засадах інституційного планування, яке має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики, а також запобіганням конфлікту між їхніми впливами та між вирішенням стратегічних і поточних завдань ринкової економіки.

Розглядаючи інституційні методи регулювання економіки, вчені піднімають у своїх дослідженнях проблеми інституційного планування [3]. Під інституційним плануванням слід розуміти свідомий, цілеспрямований і науково-обґрунтований процес формування і застосування таких правил і порядків суспільного, в першу чергу економічного розвитку, які, відповідаючи об'єктивним реаліям і закономірностям сучасних тенденцій, дозволяють оптимізувати відносини між різними соціальними групами суспільства, інституціональними секторами економіки, видами діяльності тощо, зменшуючи гостроту протиріч, досягаючи компромісу та ефективної взаємодії структуроутворюючих елементів системи, як на міжнародному, так і на національному (регіональному) рівнях [3]. Визначаючи принципову відмінність інституційного планування від директивного та індикативного, слід акцентувати увагу на тому, що при використанні у практиці органів державного управління методологічних засад інституційного планування, об'єктом цілеспрямованих дій є не тільки показники функціонування економіки в цілому, її інституційних секторів, регіонів, галузей, інших господарюючих суб'єктів тощо, але й у першу чергу — норми і правила, що регламентують діяльність інститутів і забезпечують ефективність їх функціонування та інституційну рівновагу.

З огляду на зазначене, особливої актуальності набуває створення та функціонування системи інституційного планування розвитку корпоративного сектору на засадах партнерських відносин.

Важливу роль в інституційному плануванні розвитку корпоративного сектору на засадах партнерства відіграє держава. Держава, за Д. Норттом, — «організація, що має порівняльні переваги застосування насилля і поширює свої дії на географічну територію, кордони якої визначає влада; вона також оподатковує осіб, котрі проживають на цій території», яка може сприяти створенню ефективних ринкових інститутів, так і, навпаки, створювати інституційну структуру, яка не дозволяє проявитися перевагам конкурентного порядку через монополю владу та інші фактори, що ведуть до зростання трансакційних витрат [4]. Держава має взяти на себе функцію формування і розвитку потужного національного капіталу, що спроможний ефективно конкурувати із закордонними ТНК. Такий висновок підтверджується і у дослідженнях В. Гейця, який звертає увагу на те, що якраз використання переваг великого конкурентоспроможного бізнесу, створеного на основі консолідації капіталу через капіталізацію прибутку і нагромадження власності, у тому числі й шляхом її придбання за кордоном, дасть змогу українським компаніям витримувати конкуренцію на світових ринках [1, с. 407]. Учений цілком слушно зазначає, що «...Україна має створювати власні потужні фінансово-промислові групи (ФПГ), а також входити в подібні міжнародні структури з тим, щоб останні мали можливість відстоювати наші національні інтереси...» [1, с. 490].

Відтак, як стратегічний суб'єкт партнерських відносин в корпоративному секторі, держава характеризується двома формами присутності у партнерських відносинах: як опосередкований партнер, здійснюючи вплив шляхом нормативно-правового регулювання ринкової діяльності через функції прогнозування, планування, координації та контролю; як безпосередній партнер, що приймає участь у партнерських відносинах на засадах державно-приватного партнерства.

Саме усвідомлення цих закономірностей і призводить до необхідності розроблення і застосування механізму та інструментів інституційного планування. Інституційне планування корпоративного сектору на засадах партнерських відносин вирішує найважливіше на сьогоднішній день завдання — вироблення стратегії, механізму, інструментів і форм соціально-економічного розвитку з урахуванням всіх факторів і умов ефективної взаємодії інститутів корпоративного сектору. У сучасних умовах інституційне планування, як інструмент державного регулювання, має базуватися на використанні переваг стійкої системи функціонально взаємопов'язаних системоутворюючих економічних, політичних соціальних та інших інститутів. При цьому головною проблемою у формуванні такої системи є створення такої інституціональної структури, яка б відбивала дійсну реальність національної економіки, притаманні корпоративному сектору особливості діяльності, особливостям розвитку суспільства та функціонування влади і бізнесу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Тож серед першочергових завдань інституційного планування розвитку партнерств у корпоративному секторі варто відзначити:

- необхідність інноваційної модернізації економіки на засадах партнерства;
- розробку правової та методичної бази договірної оформлення партнерства, чіткої фіксації зобов'язань та відповідальності його суб'єктів;
- стимулювання підприємницької активності щодо створення нових партнерських структур у корпоративному секторі;
- активізація взаємодії влади та бізнес-структур на регіональному рівні, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіону та його конкурентоспроможності, інноваційній модернізації та здійсненню стратегічного планування розвитку регіонів;
- інституціональні перетворення партнерських взаємодій влади та бізнес-структур;
- проведення розмежування ризиків партнерських відносин (законодавчих, фінансових, корупційних, інших) і визначення шляхів їх зниження;
- формування належної системи корпоративного управління;
- надання інформаційно-консультаційної підтримки учасникам корпоративних відносин щодо розвитку партнерських відносин;
- вдосконалення інституційних засад функціонування фондового ринку та формування досконалої інституційної інфраструктури фондового ринку;
- інституційне регулювання діяльності громадських організацій та інших професійних об'єднань учасників корпоративних відносин.

Зазначені інструменти спроможні активізувати впровадження партнерських формувань в діяльність корпоративного сектору, та створити умови для забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Література.

1. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць. — К.: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2009. — 864 с.
2. Коваленко О. В. Розвиток корпоративно-інтегрованих агроформувань: зарубіжний досвід і українська практика / О. В. Коваленко // Економіка та управління. — 2011. — № 1. — С. 116–120.
3. Манцуров І. Г. Статистичне забезпечення інституційного планування як складової державного регулювання ринкової економіки / І. Г. Манцуров, Я. В. Храпунова // Моделювання та інформаційні системи в економіці. — 2013. — Вип. 89. — С. 15–26.
4. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. — К.: Основи, 2000. — 198 с.
5. Шепеленко О. В. Державне регулювання корпоративного сектору національної економіки в умовах глобалізації / О. В. Шепеленко, Т. В. Білопольська // Вісник ДонНУЕТ. — 2013. — № 35. — С. 185–193.

References.

1. Geetz V. M. (2009) *Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenologia vzaemodii ta rozvytku* [Society, state, economy: phenomenology of interaction and development] Institute of Economy and forecasting of NAS of Ukraine, Kyiv, 864 p.
2. Kovalenko O. V. (2011) *Rozytok korporatyvno-integrovanykh agroformuvan': zarubizhnyi dosvid i ukrains'ka praktyka* [Development of corporate-integrated agricultural enterprises: foreign experience and ukrainian practice] *Economy and Management*, Issue 1, 116-120 pp.
3. Mantsurov I. G., Khrapunova Y. V. (2013) *Statystychnе zabezpechennia instytutsiynogo planuvannia yak skladovoi derzhavnogo reguliuvannia rynkovoi ekonomiky* [Statistical support of institutional planning as an element of state regulation of market economy] *Modeling and Informational Technologies in Economy*, Issue 89, 15-26 pp.
4. Nort D. (2000) *Institutsii, institutsiyna zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of economy], *Osnovy*, Kyiv, 198 p.

5. Shepelenko O. V., Bilopol's'ka T. V. (2013) Derzhavne reguliuvannia korporatyvnoho sektoru natsional'noi ekonomiky v umovah globalizatsii [State regulation of corporate sector of national economy under globalization] Journal of DonNTU, Issue 35, 185-193 pp.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"